

2020-10-22 Ärendenr:
NV-00097-20

Delredovisning av regeringsuppdrag att samordna det svenska arbetet med att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer

1. Uppdraget

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen (regleringsbrevet för budgetåret 2020) att samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket ska bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser mot kommuner, allmänheten och markägare. Naturvårdsverket ska vidare samordna arbetet med vägledning om skötsel av områden som underlättar för vilda pollinatörer. Vägledningarna är främst riktade till länsstyrelser och kommuner. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 1 mars 2023, årliga redovisningar ska ske i oktober 2020, 2021 och 2022.

Naturvårdsverket har i regleringsbrevet för år 2020 även beviljats särskilda anslag för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Av Naturvårdsverkets 1:3 anslag får 31 mkr kr användas som en särskild satsning för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas som bidrag till länsstyrelserna för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer och för visst arbete vid länsstyrelserna och Naturvårdsverket avseende samma ändamål. Därtill har länsstyrelserna, genom Länsstyrelsen i Örebro, tilldelats dispositionsrätt för 19 mkr kr för arbete och åtgärder som avser pollinatörer. Länsstyrelsernas arbete med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer arter ska redovisas till Naturvårdsverket, med kopia till regeringen (Miljödepartementet), senast den 15 februari 2021 enligt regleringsbrevet för budgetår 2020 avseende länsstyrelserna.

2. Pollinering

Pollinering är en mycket viktig ekosystemtjänst, som bland annat har stor betydelse för livsmedelsförsörjningen. Globalt sett är ungefär en tredjedel av den mat vi äter helt beroende av pollinerande insekter. Under senare tid har vilda pollinatörer minskat, både vad gäller förekomst och diversitet.

Orsaken till att de pollinerande insekterna är hotade, är bland annat förändrad markanvändning, färre blomrika miljöer, färre marker med öppen sand, användning av bekämpningsmedel och klimatförändringar.

Kunskap om pollinatörers status och betydelse är viktig för att kunna säkerställa ekosystemtjänsten pollinering och många aktörer i samhället kan bidra för att säkra pollinatörers överlevnad genom olika åtgärder.

3. Genomförande

Arbetet med uppdraget syftar till förbättrade förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och åtgärder. Viktiga delar i uppdraget är samverkan, kommunikation och vägledning. Att skapa en samverkan för att underlätta för vilda pollinatörer är en långsiktig process som involverar många aktörer.

Genom arbetet med uppdraget kan man nå synergieffekter som gynnar andra viktiga verksamheter såsom biologisk mångfald, grön infrastruktur och ekosystemtjänster.

3.1. Organisation

Projektgrupp

Uppdraget genomförs av en projektgrupp på Naturvårdsverket. Under våren har en projektplan med prioriterade aktiviteter tagits fram, som stöd för arbetet. Arbetet med uppdraget har nära koppling till många verksamheter inom Naturvårdsverket och utöver projektgruppen finns även referenspersoner från olika enheter. Regelbundna avstämningar sker även med berörda handläggare gällande det pågående uppdraget om miljöövervakning av pollinatörer.

Myndighetsgrupp

Naturvårdsverket har etablerat en myndighetsgrupp, i form av ett nätverk, för att samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Syftet med myndighetsgruppen är bland annat att skapa en plattform för samverkan mellan nationella myndigheter och länsstyrelserna, som har uppdrag som kopplar till pollineringsfrågan. Myndighetsgruppen består av en rad myndigheter såsom Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Svenska Kraftnät, Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk och representant för länsstyrelserna. Under arbetets gång med uppdraget kan även ytterligare myndigheter bli aktuella att samverka med.

Myndighetsgruppen har träffats regelbundet på möten via Skype ungefär var sjätte vecka under våren och hösten 2020. Naturvårdsverket är sammankallande. På möten delas information om vad som händer på respektive myndighet kopplat till pollinatörer, delas erfarenheter och goda exempel, identifieras hinder och utmaningar med mera. Inom gruppen har även samverkansmöjligheter diskuterats, där bland annat kommunikationsinsatser visat sig vara ett lämpligt område för samarbete.

I det fortsatta arbetet kan det bli aktuellt att föra separata dialoger med de olika myndigheterna, beroende på frågeställning.

Länssamrådsgrupp

Ett nätverk etablerades i våras med representanter från varje län. Syftet med nätverket är att samverka, vägleda och bistå länsstyrelserna, i deras arbete med vilda pollinatörer. Länssamrådsgruppen har träffats regelbundet på möten via Skype ungefär var sjätte vecka, under våren och hösten 2020. Naturvårdsverket är sammankallande. På möten delas information, erfarenheter och goda exempel, fångas länsstyrelsernas behov upp, identifieras samverkansprojekt, identifieras hinder och utmaningar med mera.

Utmaningar

Arbetet med att gynna vilda pollinatörer är en långsiktig och gemensam process som involverar flera myndigheter. Inom uppdraget har nätverk med berörda myndigheter byggts upp. Arbetet kan underlättas om dessa myndigheter får fortsatt uppdrag som kopplar till vilda pollinatörer. Tydliga uppdrag möjliggör ett mer stabilt och långsiktigt myndighetsgemensamt arbete.

Länsstyrelserna har kommit olika långt i arbetet med vilda pollinatörer. I det fortsatta arbetet kan det därför bli aktuellt att dela upp länsstyrelserna i olika grupper, för att lättare kunna föra dialog om till exempel hur arbetet framskrider eller vilka utmaningar de har.

3.2. Samverkan, kommunikation och vägledning

Plan för kommunikations- och vägledningsarbetet

Arbetet med uppdraget är en prioriterad kommunikationsinsats för Naturvårdsverket under 2020. En kommunikationsplan för uppdraget har tagits fram. Att genomföra åtgärder för vilda pollinatörer bygger helt på frivillighet, vilket gör att kommunikationen är en viktig del i uppdraget, för att motivera och inspirera till att göra åtgärder.

Målet med kommunikationen inom uppdraget är att:

- Öka medvetenhet och engagemang för frågan i prioriterade målgrupper för att
 - skapa efterfrågan på effektiva åtgärder
 - motivera fler att göra effektiva åtgärder
 - skapa handlingsutrymme i samhället för att få göra åtgärder.
- Öka tillgänglighet till och kunskap om vad som är effektiva åtgärder under olika förutsättningar och situationer.

Den strategiska inriktningen för kommunikations – och vägledningsarbetet i uppdraget kan sammanfattas enligt följande:

- Naturvårdsverket.se – ett nav för kommunikation och vägledning för vilda pollinatörer.
- Dialog och samarbete för att sprida vägledning och information.
- Uppmuntra till deltagande och att bidra med information via till exempel crowd sourcing.
- Utgå från länsstyrelsens behov av stöd för att nå målgrupperna.
- Gemensamma budskap (NV, andra myndigheter och länsstyrelserna).
- Utgå från vilda pollinatörers behov och uppmärksamma att de ser olika ut för olika pollinatörer.
- Förmedla vad som är effektiva åtgärder under olika förutsättningar till målgrupperna.
- Målgruppsanpassad och lättillgänglig vägledning (lätt att hitta, lätt att förstå).

En grund i arbetet 2020 är att bygga upp ett bra samarbete med länsstyrelser och berörda myndigheter som ska möta målgrupperna och att skapa en gemensam målbild. Länsstyrelserna koordinerar och har förstahandskontakten med målgrupperna som ska göra åtgärder: kommuner, allmänhet och markägare. Naturvårdsverkets roll är att stötta länsstyrelserna och det gör vi i år genom att ta fram information om vilda pollinatörer och vägledning om effektiva åtgärder. Under 2020 görs det på en generell nivå samt för några utpekade målgrupper.

Under 2021 kommer vi att målgruppsanpassa vägledningen ytterligare och göra en bredare informationssatsning.

Genomförda och pågående aktiviteter

Under våren har vi påbörjat arbetet med att ta fram gemensamma budskap och en plan har tagits fram för hur Naturvårdsverkets webbsidor kan byggas upp så att de blir ett nav för frågan. Vi har även börjat producera nytt innehåll och nya sidor till webben. Länkar:

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Pollinering/>
<http://www.naturvardsverket.se/pollinering>

Kommunikation är en stående punkt på agendan vid varje nätverksmöte med myndigheter respektive länsstyrelser. För att kunna bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser har Naturvårdsverket inventerat och sammanställt vilken vägledning och information om pollinatörer som redan idag finns på länsstyrelserna. Utifrån sammanställningen identifierar vi tillsammans med länsstyrelserna vilken information och vägledning som saknas, vilket ligger till grund för det fortsatta arbetet. Genom sammanställningen har även den information som redan finns framtagen tillgängliggjorts, för att länsstyrelserna inte ska behöva ”uppfinna hjulet på nytt” när de tar fram ny information.

Arbete pågår med att ta fram vägledning om effektiva åtgärder och skötselmetoder för att förbättra situationen för vilda pollinatörer. Artdatabanken har fått i uppdrag av Naturvårdsverket att ta fram underlag för vägledningen. Uppdraget ska redovisas våren 2021.

Illustrationer och presentation har tagits fram, som beskriver de vilda pollinatörernas behov utifrån sex målmiljöer. Det kommer att vara en utgångspunkt för information och vägledning om effektiva åtgärder.

Inspirerande goda exempel från LONA pollineringsprojekt håller på att sammanställas.

Arbete med ett antal filmer pågår, som ger exempel på åtgärder från kommuner som har kommit långt i arbetet med att gynna vilda pollinatörer.

Nyheter kopplade till aktiviteter inom ramen för regeringsuppdraget har fått stort gensvar i media, särskilt i lokal- och regionalmedia. Aktiviteter har även kommunicerats via Naturvårdsverkets lägesrapporter för Ekosystemtjänster.

Under hösten 2020 kommer Naturvårdsverket tillsammans med länsstyrelserna att genomföra en kartläggning och analys av slutmålgruppernas (kommuner, markägare och allmänhet) behov av vägledning och kommunikation.

3.3. Fördelning av medel

Naturvårdsverket har tilldelats särskilda medel på 1:3 anslaget för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Prioriteringsgrunden har varit

att på ett kvalitativt och snabbt sätt, fördela ut medel till länsstyrelserna för att få till stånd åtgärder redan 2020, för att på så sätt förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket har bedömt att bidragsformen LONA och Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) är viktiga instrument, för att åstadkomma åtgärder för vilda pollinatörer.

LONA-bidrag till projekt som gynnar pollinering.

Naturvårdsverket har fördelat ut 15 mkr till länsstyrelserna, för att de i sin tur ska fördela ut bidrag till lokala pollineringsprojekt inom LONA.

Normalt finns endast ett ansökningstillfälle per år inom LONA (den 1 december). För att komma igång med pollineringsprojekt inom LONA redan år 2020, fattade Naturvårdsverket beslut om ett extra ansökningstillfälle för pollineringsansökningar (den 22 mars 2020).

Vid det extra ansökningstillfället fick Länsstyrelserna in 131 ansökningar om bidrag till pollineringsprojekt, som ska drivas av kommuner, markägare och föreningar runt om i landet. Det ansöktes om totalt 22 miljoner kronor i LONA-bidrag för pollineringsprojekt. Projekten får som mest 50 procents finansiering, vilket innebär att de som sökt har åtgärder på gång för det dubbla beloppet - 45 mkr. Det visar på en stor medfinansiering från samhället och landets kommuner.

Alla länsstyrelser har fått medel att fördela till projekt utifrån vilket söktryck man haft i sitt län. De län som fått mest medel är Skåne, Stockholm, Kalmar, Västra Götaland, Uppsala och Västmanlands län. Tabell 1 i bilagan visar fördelningen av ansökningar i respektive län. Av tabell 2 i bilagan framgår fördelningen av åtgärderna i de inkomna ansökningarna.

Naturvårdsverket har marknadsfört och kommunicerat den särskilda pollineringsinsatsen inom LONA gentemot kommuner, föreningar och allmänheten. Information har tillhandahållits via webben, både om LONA-bidraget och om den särskilda pollineringsinsatsen. En del i kommunikationen har exempelvis varit att göra facebookinlägg och att ordna webinarier för att öka kännedomen och kunskapen både om LONA-bidrag, pollinatörers behov och för att sprida goda exempel. Den 6 februari arrangerade Naturvårdsverket ett webinarium på temat ”Gynna vilda pollinatörer och pollinering” inom LONA (cirka 190 deltagare). Syftet var att informera om den särskilda satsningen för att gynna vilda pollinatörer och ge inspiration i form av exempel på effektiva åtgärder som kan genomföras i LONA-projekt. Ett uppföljande webinarium hölls den 14 oktober (cirka 80 deltagare). Även detta webinarium syftade till att skapa inspiration och ge exempel på effektiva åtgärder som kan genomföras inom LONA-projekt.

Som en ytterligare inspiration inför ansökningsomgång den 1 december 2020, var det tänkt att under sensommaren arrangera en utbildningsdag i fält. Utbildningsdagen skulle hållas i Växjö och rikta sig till kommuner och lokala aktörer. På grund av rådande Covid-19 avbröts planeringen och arrangemanget ställdes in.

Satsningen inom LONA för att gynna vilda pollinatörer och pollinering har varit uppe till information och diskussion på årets samtliga sju möten med länsstyrelsernas LONA-samordnare.

Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP

Naturvårdsverket har fördelat 11 mkr till insatser inom ÅGP-verksamheten i utvalda områden, för att förbättra situationen för hotade vilda pollinatörer. Satsningen är inriktad på att stärka bestånden av ett urval av de mest hotade arterna av vildbin. Med hjälp av experter på Artdatabanken, SLU har Naturvårdsverket identifierat 14 områden, där åtgärder bedöms ge störst effekt för att förbättra situationen för hotade vilda pollinatörer. Åtgärds paketet innebär en förstärkning av länsstyrelsernas arbete med pollinatörer inom ÅGP-verksamheten och de länsstyrelser som berörs är Skåne, Blekinge, Halland, Kalmar, Västra Götaland, Östergötland och Gotland.

Länsstyrelserna i de berörda länen har tagit fram översiktliga projektplaner med förslag till åtgärder. Ett viktigt mål är att knyta samman isolerade förekomster till sammanhängande nätverk av blomrika marker där arterna lätt kan hitta föda och sprida sig. Gemensamt för de utpekade områdena är att det handlar om varma och sandiga områden med stor blomrikedom och hög biologisk mångfald med förekomst av många sällsynta och hotade arter.

Viktiga åtgärder kommer att vara röjning av igenväxning, grävning och avbaning för att skapa sandblottor, bränning, slåtter, stängsling för att kunna återinföra bete samt sådd och utplantering av nektar- och pollenrika växter.

Viktiga aktörer att samverka med i genomförandet är privata markägare, berörda kommuner, Svenska kyrkan, Trafikverket, Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Försvarsmakten, Svenska Kraftnät, E.ON, Svevia och många andra.

Inom uppdraget sker avstämningar med de berörda länen och det finns möjlighet att göra omfördelningar av medel om behov uppstår. Den 30 september anordnade Naturvårdsverket ett dialogmöte med de sju berörda länen, vilket inkluderade en avstämning av vilka åtgärder som genomförts och om det fanns några behov av justeringar i planerna.

Naturvårdsverket har tagit fram en redovisningsmall och Länsstyrelserna ska senast den 15 februari 2021 rapportera hur bidraget inom ÅGP har använts samt samverka med andra aktörer. Förhoppningen är att åtgärderna kan kommuniceras som goda exempel som kan tas efter i andra områden.

3.4. Forskningsutlysning

Naturvårdsverket planerar för någon form av utlysning av forskningsmedel om pollinering och vilda pollinatörer under år 2021, antingen som ett separat forskningsområde eller inkluderat under ett större program om ekologiskt funktionella landskap.

Bilaga

Tabell 1. Tabellen visar fördelningen av ansökningar i respektive län.

Av de 131 inkomna projektansökningarna har 106 beviljats, 6 har fått avslag och 19 ansökningar handläggs för närvarande. (Utdrag ut LONA-registret 2020-10-01).

Län	Antal projekt	Total kostnad (kr)	Sökt bidrag (kr)
Blekinge län	1	150 000	75 000
Dalarnas län	8	2 794 000	1 218 000
Gotlands län	1	270 000	135 000
Gävleborgs län	5	1 318 200	659 100
Hallands län	1	1 577 000	788 500
Jämtlands län	2	244 379	122 185
Jönköpings län	8	2 308 070	1 152 035
Kalmar län	5	3 388 000	1 694 000
Kronobergs län	5	963 000	481 500
Norrbottnens län	3	619 984	305 992
Skåne län	20	7 965 397	3 879 750
Stockholms län	15	6 234 300	3 116 200
Södermanlands län	6	524 000	262 000
Uppsala län	9	2 514 775	1 211 125
Värmlands län	4	3 445 400	1 722 700
Västerbottens län	5	1 332 580	575 200
Västernorrlands län	2	429 280	214 640
Västmanlands län	5	2 269 600	1 129 800
Västra Götalands län	9	2 178 566	1 071 862
Örebro län	6	1 522 200	761 100
Östergötlands län	5	855 200	427 600
Totalsumma:	125	42 903 931	21 003 289

Tabell 2. Tabellen visar fördelningen av åtgärder i de inkomna ansökningarna. Ett projekt kan innehålla en eller flera åtgärder. (Utdrag ut LONA-registret 2020-10-01).

Typ av åtgärd	Antal åtgärder
Framtagande av underlag	Totalt: 48
Grönstrukturplan/Grönplan	4
Naturvårdsprogram	5
Revidera planer (ej skyddade områden)	1
Skötselplan för oskyddat natur- eller kulturområde	22
Övrigt	16
Information, folkbildning	Totalt: 119
Annan publikation	2
Bok (t.ex. landskapsflora)	1
Digital självguidning	1
Evenemang (t.ex. invigning)	8
Informations/dialogträffar	13
Informationsbroschyr	5
Informationscentral	2
Informationstavla/skylt	52
Karta (t.ex. vandringskarta)	1
Natur- och kulturstig (jmf vandringsled)	1
Natur/kulturguide	1
Naturskola	2
Naturum (märkesskyddat av NV)	1
Personlig guidning	3
Utbildning/rådgivning	8
Utställning	1
Övrigt	17
Kunskapsuppbyggnad	Totalt: 75
Inventering	41
Sammanställning av befintligt underlag	6
Uppföljning av LONA-åtgärd	4
Övrigt	24
Områdesskydd	Totalt: 2
Skötselplan	1
Omprovning av gällande bestämmelser	1
Restaurering	Totalt: 178
Biotopförbättrande åtgärder	72
Gynna enskilda arter	11
Naturvårdsbränning	1
Nyskapa naturtyp/område	36
Restaurering	35
Slyröjning	11
Stängsling för betesdrift	2
Övrigt	10
Vård och förvaltning	Totalt: 68
Akivitetsbana/anläggning	1
Bänk	1
Populationsförstärkande åtgärd	42
Rastplats/grillplats	1
Röjning/gallring	2
Övrigt	21
Totala åtgärder	490